

N:o 204.

Af herr **C. A. Lindhagen**, *i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af den kronan tillkommande jordegareandel i grufva.*

Sedan Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 28 februari 1902 anbefalt kongl. kommerskollegium att, efter hörande af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län och bergmästaren i norra distriktet, inkomma med underdånigt utlåtande, huruvida och i hvilken omfattning inmutningsrätten syntes kollegium böra upphävas eller tills vidare suspenderas, har kollegium, sedan Kongl. Maj:ts befallningshafvande och bergmästaren yttrat sig i ämnet, med öfverlemnande af dessa myndigheters yttranden, den 2 april 1902 afgifvit eget underdånigt utlåtande i ärendet. Med anledning af hvad Kongl. Maj:ts befallningshafvande i sitt ifrågavarande yttrande anført, anser jag, att inom Norrbottens län å kronojord, som ej under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen, inmutning tills vidare icke bör få ega rum annat än för kronans räkning. Under åberopande häraf och då jag äfven håller före, att genom ett stadgande i sådant syfte inskränkning bör göras i den af Kongl. Maj:t enligt nådig proposition den 24 januari 1902 (n:o 18) begärda rätt till upplåtelse af kronan tillkommande jordegareandel i grufva, får jag vördsamt föreslå,

att Riksdagen ville för sin del antaga följande

Lag,

innefattande inskränkning i inmutningsrätten.

Härigenom förordnas som följer:

Inom Norrbottens län må endast för kronans räkning inmutning ske å kronojord, som ej under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen.

Denna lag träder genast i kraft.

Stockholm den 7 maj 1902.

Carl Lindhagen.

Afskrift.

Till kongl. kommerskollegium.

I anledning af herr kommerserådet m. m. Johan Pihlgrens skrifvelse den 13 innevarande mars, att Konungens befallningshafvande skulle, så fort ske kunde, efter bergmästarens i norra distriktet hörande, till kongl. kommerskollegium inkomma med yttrande angående ifrågasatt inskränkning i inmutningsrätten, får Konungens befallningshafvande, med öfverlemnande af bemälda bergmästares utlåtande, för egen del i ärendet anföra följande.

Det ifrågasatta upphäfvandet af eller inskränkningen uti inmutningsrätten synes, enligt hvad af nådiga brefvet framgår, afse allenast Norrbottens län. Ehuru Konungens befallningshafvande håller före, att det icke är gagneligt eller nyttigt vare sig för Norrbottens län eller landet i dess helhet, att undantagsbestämmelser eller undantagslagar stiftas för Norrbottens län, måste dock Konungens befallningshafvande erkänna, att förhållanden gifvas och kunna gifvas, då en undantagslagstiftning eger sitt fulla berättigande.

Med afseende å nu föreliggande fråga synas förhållandena beträffande malmsfyndigheterna och deras tillgodogörande i Norrbottens län, åtminstone för så vidt det gäller jernmalmsfyndigheter, vara mycket olikartade med förhållandena i mellersta Sveriges bergslager. Der hafva bergsbruksidkarne ett mycket stort intresse att nya jernmalmsgrufvor upptäckas och blifva bearbetade, från hvilka de kunna erhålla en välbehöflig tillökning i de malmtillgångar, som erfordras för ökad tillverkning af ett godt tackjern. I Norrbotten föreligger icke något dylikt intresse från bergsbrukidkarnes sida, enär största delen af den inom Norrbotten befintliga jernmalmen icke lämpar sig för den svenska jern-tillverkningen utan för närvarande är afsedd till export. Det viktigaste skälet, som under föregående förhandlingar om inmutningsrättens bibehållande eller upphörande anförts till förmån för densamma, nemligen att bergshandteringen icke kunde undvara inmutningsrätten för att kunna få sitt behof af malm fylldt, torde därför icke för närvarande föreligga med afsende å Norrbottens jernmalmer. Såsom bergmästaren anført, har Norrbottens län under de senaste åren genom af enskilda personer utsända expeditioner blifvit grundligt undersökt och genomforskad angående förekomsten af jernmaln, hvarför man icke har skäl att antaga, att många flera, åtminstone större jernmalmsfyndigheter

finnas än de redan upptäckta och inmutade. Det torde icke heller från det allmännas sida vara önskvärdt och nyttigt, att, så länge den svenska jernindustrien icke i någon större utsträckning kan tillgodogöra sig Norrbottens fosforrika malmer, dessa malmer komma att brytas i större utsträckning än som redan nu kan antagas komma att ega rum. Den antagliga brytningen under närmaste tiden blir säkerligen så stor, att den svenska jernindustrien icke behöfver frukta att icke kunna få sitt behof tillgodosedt.

Från statens sida eller för tillgodoseendet af den svenska jernindustriens kraf torde därför icke förefinnas någon särskild anledning att i Norrbotten uppmuntra personer till ansträngningar att uppleta nya jernmalmsfyndigheter.

Deremot måste å andra sidan erkännas, att icke någon af de olägenheter, öfver hvilka jordegare å andra platser inom riket klagat, då det gäلت inmutningar, såsom att inmutningarne bereda jordegarne intrång i jordbruket, inom länet försports eller komme att förspörjas, enär inmutningarne i allmänhet förekomma blott å afrösningsjord.

Ej heller kan det bestridas, såsom bergmästaren anført, att den obehindrade inmutningsrätten tillfört staten ej obetydliga inkomster i form af stämpelafgifter och äfven såsom ersättningar enligt 13 § i grufvestadgan, hvilka inkomster torde högst betydligt komma att minskas, om inmutningsrätten upphäfdes. Det synes dock Konungens befallningshafvande som om det vore utan betydelse för afgörande af nu föreliggande fråga, om statens inkomster i berörda hänseende minskades.

På sätt bergmästaren meddelat, har i Norrbottens län inrotat sig ett stort oskick vid inmutningarne, hvilket står i strid med grunderna för inmutningsrätten och gruflagstiftningen i öfrigt, nemligen att en och samma person i stället för att fullgöra föreskrifven arbetskyldighet, år efter år inmutar samma malmfyndighet. Kostnaderna för en ny mutsedel ställa sig betydligt billigare än att fullgöra arbetskyldigheten. Dylika inmutare torde icke hafva någon afsigt att bearbeta sina fyndigheter utan endast behålla dem så länge, till dess det lyckats dem att med vinst öfverlåta dem till andra. Här synes otvifvelaktigt föreligga en osund spekulation. Något verkligt inmutareintresse, hvilket behöfver skyddas torde ej kunna sägas här föreligga. Dylika ommutningar, som förekomma i stort antal, kunna ej anses bidra till att nya malmfyndigheter upptäckas.

En annan stor del af inmutningarne hafva sin orsak i ett annat förhållande, som ock hänvisar på osund spekulation. En mängd personer uttaga nemligen mutsedlar å förut inmutade fyndigheter, dels i tanke

att den verkliga inmutaren icke skulle hafva uppfyllt alla de skyldigheter, som ålegat honom för att icke hans rätt skall kunna klandras i något afseende, dels ock för att genom hot om process, hvilken alltid verkar störande på ett nytt företag, kunna tilltvinga sig penningeersättning, hvilken ock ofta betalas.

Den osunda spekulationen har också af en annan anledning med förkärlek omfattat inmutningsrätten. Mutsedlar hafva kommit att betraktas såsom verkliga värdehandlingar, med hvilka handel med fördel kan drifvas. De stora rikedomar, som antagits skola vinnas ur de mera kända norrbottniska malmfälten, samt de höga pris, hvilka betalats för en del mutsedlar, hafva bibringat en stor del af allmänheten den tro, att nästan hvarje malmyndighet utan hänsyn till dess belägenhet och kostnaden för dess tillgodogörande eger ett mycket högt värde. Till följd häraf hafva inmutningarna ock omfattat fyndigheter, som under en lång framtid hafva ringa eller intet värde.

Det anförda visar, att en osund spekulation rådt vid en stor del måhända den största delen af de inmutningar, som under senaste åren företagits i Norrbotten.

Den osunda spekulationen har ock medfört en del andra betänkliga missförhållanden af allehanda slag, hvilka åstadkommit skada i stor utsträckning. En del af dessa missförhållanden måste dock betraktas vara af öfvergående natur, hvarför de icke torde kunna anses berättiga till några särskilda lagstiftningsåtgärder. Af mycket allvarlig beskaffenhet är dock det förhållande, att en stor del af de norrbottniska malmfälten och fyndigheterna blifvit föremål för ett utbudande till främmande makters undersåtar. Äfven torde en eller annan af inmutarne vara representant för utländskt konsortium, ehuru grufvedrift icke är tillåten för utländska undersåtar. Här torde icke behöfva närmare utvecklas de faror, som kunna uppstå genom att en stor och betydande del af de norrbottniska grufvorna komma i utländska händer.

Att råda fullständig bot för den osunda spekulationen och öfriga betänkliga missförhållanden torde enligt Konungens befallningshafvandes åsigt knappast vara möjligt. En del af det anmärkta torde vara oskiljaktigt förbundet med all grufverörelse. Det synes dock Konungens befallningshafvande, som om en ändrad lagstiftning angående de aktiebolag, som drifva grufdrift, skulle kunna undanrödja en hel del af farorna och kunna åstadkomma mycket välgörande verkningar. Äfven håller Konungens befallningshafvande före, att en reglering af inmutningsrätten skulle kunna medföra åtskilligt gagn och förhindra de påtagligaste yttringarne af den osunda spekulationen. Konungens befallningshafvande

får dock på samma gång erinra, att inmutningarna redan skett i så stor skala och att utmål äro lagda eller komma att läggas öfver de rikaste malmfälten, så att rikliga tillfällen till spekulation fortfarande förefinnas och utbudande af rika malmtillgångar fortfarande kan ifrågakomma i stor skala.

Bergmästaren, som anser att inmutningsrätten icke bör upphävas, har till afhjelpande af de utaf honom erkända missförhållandena föreslagit i hufvudsak, att stämpelafgiften å mutsedlar skulle höjas från 10 kronor till 50 kronor. Den ifrågasatta höjningen torde nog till en början åstadkomma en inskränkning uti inmutningarnas antal, liksom förhållandet blef år 1883, då stämpelafgiften å mutsedlar höjdes från 50 öre till 10 kronor. Det synes dock Konungens befallningshafvande vara tvifvel underkastadt, huruvida i längden den höjda stämpelafgiften kan komma att i någon egentlig grad stäfja den osunda spekulationen, hvars utöfvare endast behöfva skaffa sig större rörelsekapital för att bedrifva sin rörelse. Då införandet af olika stämpelafgift för mutsedlar, afseende inmutningar i Norrbottens län och i det öfriga riket, icke torde kunna vinna bifall samt den höga stämpelafgiften af 50 kronor för mutsedel skulle vara i hög grad skadlig för inmutningarne i mellersta Sverige och der förhindra intresset för malmetning, kan Konungens befallningshafvande icke biträda bergmästarens förslag.

För den händelse man skulle anse, att förhöjda afgifter skulle kunna åstadkomma en varaktig förändring i missförhållandena, synes det Konungens befallningshafvande vara bättre att bibehålla den nu gällande stämpelafgiften och derjemte föreskrifva en särskild afgift, som skulle till bergmästaren inlemnas i sammanhang med ansökan om mutsedel. Denna särskilda afgift, hvilken ju kan bestämmas till 50 kronor, skulle tillfalla kronan, om inmutningarne afsåge kronojord, och den enskilde jordogaren, om inmutningarne gälde enskild jord. Någon befrielse från de af bergmästaren omnämnda andra afgifter synes icke Konungens befallningshafvande böra ifrågakomma.

Konungens befallningshafvande håller deremot före, att ett varaktigare och bättre resultat skulle vinnas genom inmutningsrättens inskränkande. Det synes Konungens befallningshafvande, som om en skilnad borde göras mellan inmutningar å jernmalmsfyndigheter å ena sidan samt inmutningar å andra minerafyndigheter å andra sidan. Hvad Konungens befallningshafvande förut i ärendet andragit har till allra största delen gällt jernmalmsfyndigheterna, hvilka ock utgjort föremål för det ojemförligt största antalet inmutningar. Konungens befallningshafvande skall ock här

nedan söka angifva skälen, hvarför Konungens befallningshafvande anser, att en skilnad bör göras mellan de olika slagen af malmfyndigheter.

Beträffande jernmalmsfyndigheterna torde, såsom förut angifvits, så rika och mäktiga fyndigheter vara kända och uppdagade, att man för tillgodoseende af den nuvarande svenska jernindustriens kraf icke torde behöfva draga försorg om att flera fyndigheter skola upptäckas. Ej heller torde vara att befara, att den malmexport, som man antager skola ega rum, kommer att lida någon inskränkning genom inmutningsrättens upphäfvande.

Hvad angår frågan, huruvida det är lämpligt att i händelse af inmutningsrättens upphäfvande göra någon skilnad emellan kronojord och enskild mark, synes det Konungens befallningshafvande, som om icke några skäl tala för en dylik skilnad. Genom inmutningsrättens upphäfvande torde icke den enskilde jordegaren kunna anses lida någon skada, enär denne torde ega obestriddig rätt att bearbeta de mineralfyndigheter, som han upptäcker å sin jord. Inmutaren kan i förhållande till en enskild jordegare betraktas såsom en inkräktare, hvarför inmutareintresset icke torde kunna göra anspråk på en bättre rätt emot en enskild jordegare än emot Kongl. Maj:t och kronan.

Under förutsättning, att inmutningsrätten upphäfves beträffande jernmalmsfyndigheter, torde det vara nödvändigt att taga under ompröfning, om icke några lagstiftningsåtgärder krävas med afseende å det förhållande, att säkerligen en del utmål komma att blifva sönade och en mängd inmutningar blifva utan verkan. Är inmutningsrätten upphäfd, torde ifrågavarande fyndigheter i de allra flesta fall icke vidare blifva föremål för bearbetande. Ehuru icke med något fog anmärkning kan framställas emot att utmåsegare eller inmutningshafvare genom sin egen försumlighet eller bristande omtanke blifva i mistning af sina förvärfvade rättigheter, torde det lätt kunna inträffa, att stor skada härigenom tillfogas grufrörelsen. För att söka undvika denna skada synes det Konungens befallningshafvande vara nästan nödvändigt att möjlighet beredes till återupptagande af grufrörelsen å berörda fyndigheter. Konungens befallningshafvande anser det därför vara af behöfvat påkalladt, att i sammanhang med inmutningsrättens upphäfvande Kongl. Maj:t inrymmes rätt att antingen lemna tillstånd till nya inmutningar å sönade utmål och å förut inmutadt område, der inmutningsrätten gått förlorad, eller ock att på viss tid utarrendera mark, som för idkande af grufrörelse behöfves.

Äfven torde fall lätt kunna ifrågakomma, då det är af största vikt för en idkare af grufrörelse att kunna för samma rörelse erhålla för-

foganderätt öfver mark, som är belägen intill utmål. Konungens befallningshafvande anser därför, att Kongl. Maj:t äfven under denna förut-sättning bör ega befogenhet att meddela inmutningsrätt eller upplåtelse å mark för viss längre tid.

Då den så kallade blodstenen eller omagnetisk jernmalm icke kan upptäckas med samma lätthet som svartmalm eller magnetisk jernmalm, är Konungens befallningshafvande mycket tveksam, huruvida någon skilnad bör göras med afseende å de olika slagen af jernmalm, men då det på grund af företagna undersökningar är att antaga, att icke blodsten i större mängd finnes inom Norrbotten, synes det Konungens befallningshafvande, att icke tillräckligt talande skäl förefinnas att göra någon skilnad mellan de olika slagen af jernmalm.

Den hufvudsakligaste anledningen, hvarför Konungens befallningshafvande anser sig icke böra förorda, att inmutningsrätten upphäfves beträffande andra mineralfyndigheter än jernmalm, är, på sätt förut antyds, att förekomsten af dylika mineralfyndigheter icke är tillräckligt känd. De redan verkställda undersökningarne hafva icke, såsom beträffande jernmalmen, åtminstone den magnetiska jernmalmen, lemnat sådant resultat, att man vet, hvarest mineral finnas i tillräcklig mängd och af brytvärd beskaffenhet. För tillgodogörandet af de mineralrikedomar, som ännu antagas vara förborgade inom Norrbotten, synes det Konungens befallningshafvande vara af vigt, att inmutningsrätten bibehålles såsom en sporre och en belöning för upptäckande af dessa förborgade mineralfyndigheter. Konungens befallningshafvande fruktar nemligen, att den enskilda företagsamheten icke annars skulle göra de undersökningar och de uppoffringar, som erfordras för att upptäcka och bringa i dagen de ännu mer eller mindre okända mineralfyndigheter, hvilka kunna blifva till gagn för Norrbottens läns fortsatta utveckling.

Landskansliet i Luleå den 27 mars 1902.

Karl J. Bergström.

S. Lilja.

Likheten med originalet intyga

C. A:son Leijonhufvud.

Torsten Burén.